

2021. május 25. - János Zsigmond 1571. március 14-én bekövetkezett halála több ponton gyökeresen átrendezte Erdély és a Habsburgok kapcsolatát.

Az előző évben János Zsigmond és Habsburg Miksa követői által Speyerben megkötött egyezmény egyik pontja úgy rendelkezett, hogy amennyiben János Zsigmond fiú örökös nélkül halna meg, akkor Erdély visszakerül Miksa és utódainak uralma alá. Azonban ez a rendelkezés János Zsigmond halála után sohasem lépett életbe. Egyrészt azért, mert a Habsburgoknak nem volt annyi erejük, hogy a Porta ellenében érvényesíteni tudják igényeiket Erdélyben. Másrészt azért, mert Erdély vezetésében ekkor már egyre fontosabb szerepet játszó Báthory István, valamint testvére, Báthory Kristóf és Forgách Ferenc kancellár nem sokkal János Zsigmond halála után követséget küldtek Konstantinápolyba, s azt kérték II. Szelim szultántól, hogy ismerje el a szabad vajdaválasztás jogát. A fennmaradt oszmán-török nyelvű iratok szerint a címet a török előtti Erdély vajdája tisztségére vezették vissza – olvasható a Magyarságkutató Intézet írásában.

Noha a speyeri egyezmény arra kötelezte volna az erdélyi rendeket, hogy átadják az Erdély feletti hatalmat Habsburg Miksa magyar királynak, ők azonban nem tettek eleget ennek.

Döntésükben legalább olyan fontos szerepet játszott a szultán udvar haragjától való félelem, mint az 1567-es gyulafehérvári országgyűlés ama határozata, amely biztosította számukra a szabad uralkodóválasztás jogát. Természetesen erről a főnemesség egyáltalán nem kívánt lemondani, s ezt Miksának is el kellett fogadnia.

De ha már így alakult a helyzet, akkor feltétlenül egy olyan embert szeretett volna a tartomány élén látni, akiben a bécsi udvarban is maximálisan megbíznak. Ebből a szempontból csak is Bekes Gáspár jöhetett szóba, hiszen elévülhetetlen szerepet játszott a speyeri egyezmény tető alá hozásában, s a Habsburgok őt találták a legalkalmasabbnak arra, hogy idővel Erdélyt a kezükre játssza. Bekes Gáspár minden igyekezete hiábavalónak bizonyult, mert Miksa támogatása ellenére nem tudta maga mellé állítani az erdélyi főurak többségét.

Miután a király látta, hogy közvetlenül nem képes keresztül vinni az akaratát, így beleegyezett abba, hogy az 1567-es országgyűlés döntése szerint Báthory és a rendek maguk intézzék el a vezetőválasztást. Ebben természetesen az is közre játszott, hogy miután Báthory megszerezte a szultán támogatását, olyan megoldást kínált fel Miksának, amely az adott helyzetben számára is elfogadhatónak bizonyult: Erdély leendő uralkodója a fejedelmi helyett csak vajdai címet venné fel, amely egyúttal azt is jelentené, hogy elfogadja maga felett Miksa hatalmát. Ezzel a lépéssel Báthory nemcsak a magyar királyt, de a Habsburg-párti erdélyi nemeseket is meg

tudta nyerni a maga számára.

Ki kell hangsúlyozni, hogy Báthory István nemcsak azért indult sokkal jobb pozícióból, mert maga mögött tudhatta II. Szelim támogatását, hanem azért is mert a Báthory család ecsedi és somlyói ágának tagjai egy évszázada folyamatosan részt vettek Erdély vezetésében. Édesapja, az idősebb Báthory István, aki már a mohácsi csatát megelőző években szorosan együttműködött Szapolyai Jánossal, fontos szerepet játszott abban, hogy 1526 után Erdély megmaradjon Szapolyai oldalán, 1529 és 1534 között erdélyi vajdaként ő irányította a keleti országrészt. Ilyen háttérrel valahol törvényszerűnek tűnt, hogy Báthory István került Erdély élére. Azonban hiába tudhatta maga mögött Szelim támogatását, Bekes Gáspár nem tett le arról, hogy megszerezze magának a hatalmat, s kettejük döntő összecsapására kicsivel több mint négy év múlva, Kerelőszentpál mellett került sor.

MAGYARSÁGKUTATÓ INTÉZET